

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

ม.๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ.दनัย ไชโยธธา
นางสุคนธ์ ลินธพานนท์
ผศ.สุริวัตร จันทรโสภา

ผู้ตรวจ

พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย
ผศ.ดร.ธีรรัตน์ แสงแก้ว
รศ.ดร.สุชีพพัฒน์ อนนธ์จารย์

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

อักษรม

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

แผนที่: บริษัท ไทยรับเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-052-2

รหัสสินค้า ๓๐๑๓๐๓๓

คำนำ

พระพุทธศาสนานับเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของสังคมไทย รวมทั้งเป็นรากฐานและเป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ของชาติไทยมาอย่างยาวนานติดต่อกันเรื่อยมานับตั้งแต่ครั้งอดีต ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แต่จากการวิจัยได้พบว่า มีผู้คนจำนวนไม่น้อย แม้จะเป็นชาวพุทธ แต่ก็ยังขาดความเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งสภาพสังคมปัจจุบันที่ชักนำให้เยาวชนยึดติดกับวัตถุ และห่างไกลจากศาสนา จึงทำให้ขาดภูมิคุ้มกัน ในการต่อต้านกับอบายมุขต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจและเรียนรู้พระพุทธศาสนาจึงนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ สำคัญเพื่อจะได้เรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้พบกับความสุขความเจริญในชีวิต และมีส่วนช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้มีความสงบสันติสุขด้วย

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา เล่มนี้ ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนสำหรับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ โดยสามารถสอนจบได้ภายใน ๑ ภาคเรียน ซึ่งการเรียบเรียงจะตรงตามตัวชี้วัดและ สาระการเรียนรู้แกนกลางชั้น ม.๔-๖ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ขอบข่าย เนื้อหาสาระจะว่าด้วยประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติและชาดก หลักธรรมสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกและพุทธศาสนสุภาษิต การบริหารจัดการและเจริญปัญญา พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง หน้าที่และมารยาทชาวพุทธ รวมทั้งยังได้เสริมหน่วยพิเศษขึ้นมาสำหรับ สถานศึกษาที่ต้องการสอนเกี่ยวกับศาสนาสำคัญอื่น ๆ นอกเหนือจากพระพุทธศาสนา จะได้เลือกใช้เนื้อหา ส่วนนี้สอนเพิ่มเติม คือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาสนาและศาสนาสำคัญในประเทศไทย โดยแต่ละหน่วย การเรียนรู้มีการระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและ **ตัวชี้วัดปลายทาง** ที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การเกิดสมรรถนะสำคัญ

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้น ม.๔-๖ เล่มนี้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียน ช่วยอำนวยความสะดวกในการศึกษาสาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในส่วน ที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม และเอื้อให้ผู้เรียนได้บรรลุตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งมีคุณภาพผู้เรียนอย่างที่ดีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดไว้ทุกประการ

ผู้เรียบเรียง

สารบัญ

ตอนที่ ๑ พระพุทธ

๑-๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ชมพุทธวิปและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	๒
• ลักษณะของสังคมชมพุทธวิปและคติความเชื่อทางศาสนา สมัยก่อนพระพุทธเจ้า	๒
• ลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา	๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

พุทธประวัติและชาดก	๑๖
• พุทธประวัติ	๑๖
• ชาดก	๒๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี	๓๔
• หลักธรรมที่เกี่ยวข้องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓๔
• หลักธรรมที่เกี่ยวข้องในวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ	๓๖
• ศาสนพิธี	๓๘

ตอนที่ ๒ พระธรรม

๔๗-๙๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๔๘
• พระรัตนตรัย	๔๘
• อริยสัจ ๔	๕๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

พระไตรปิฎกและพุทธศาสนสุภาษิต	๗๘
• พระไตรปิฎก	๗๘
• พุทธศาสนสุภาษิต	๘๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

การบริหารจิตและเจริญปัญญา	๙๐
• การบริหารจิต	๙๐
• การเจริญปัญญาตามหลักโยนิโสมนสิการ	๙๔

ตอนที่

๑

พระพุทธ

พระพุทธศาสนามีหลักการที่เป็นความจริง สามารถพิสูจน์และนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ทุกสมัยและทุกสภาพการณ์ ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมพบแต่ความสุข ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงควรศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญและลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้นำข้อคิดและหลักธรรมไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งเพื่อตนเองและสังคม

ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑, ม.๔-๖/๒, ม.๔-๖/๓, ม.๔-๖/๔, ม.๔-๖/๕, ม.๔-๖/๖, ม.๔-๖/๗, ม.๔-๖/๘, ม.๔-๖/๙, ม.๔-๖/๑๐, ม.๔-๖/๑๑, ม.๔-๖/๑๒, ม.๔-๖/๑๔
 ส ๑.๒ ม.๔-๖/๑, ม.๔-๖/๔

ตอนที่ ๓ พระสงฆ์

๙๙-๑๔๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

พุทธสาวก พุทธสาวิกา และศาสนิกชนตัวอย่าง

๑๐๐

- พุทธสาวก พุทธสาวิกา
- ศาสนิกชนตัวอย่าง

๑๐๐

๑๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

หน้าที่และมารยาทชาวพุทธ

๑๒๗

- หน้าที่ชาวพุทธ
- มารยาทชาวพุทธ

๑๒๗

๑๔๐

ตอนที่ ๔ ศาสนากับสังคมไทย

๑๔๔-๑๗๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาสนา

๑๔๕

- ความหมายของศาสนา
- องค์ประกอบของศาสนา
- ประเภทของศาสนา
- ความสำคัญและประโยชน์ของศาสนา
- การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เพื่อขจัดความขัดแย้ง และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๑๔๕

๑๔๖

๑๔๗

๑๔๗

๑๔๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐

ศาสนาสำคัญในประเทศไทย

๑๕๑

- ศาสนาอิสลาม
- คริสต์ศาสนา
- ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
- ศาสนาสิข

๑๕๑

๑๕๗

๑๖๒

๑๖๗

บรรณานุกรม

๑๗๒

ชมพูทวีปและลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา

สังคมชมพูทวีปสมัยพุทธกาลมีลัทธิ ความเชื่อ อันหลากหลายที่เกิดจากคำสอนและปรัชญาของศาสนาต่างๆ แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้บังเกิดขึ้น ทำให้ชาวชมพูทวีปได้เริ่มรู้หลักสัจธรรมของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญา อันจะนำไปสู่ประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

๑. ลักษณะของสังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า
๒. พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง

๑. ลักษณะของสังคมชมพูทวีปและคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาลประกอบด้วยอาณาจักรที่เป็นอิสระทั้งเล็กและใหญ่ โดยแบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑) **มัชฌิมประเทศ** เป็นดินแดนตอนกลางของชมพูทวีป ประกอบด้วยแคว้นใหญ่ ๑๖ แคว้น คือ แคว้นอังคะ มคร กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ และกัมโพชะ

๒) **ปัจฉิมประเทศ** เป็นดินแดนอันเป็นที่ตั้งของแคว้นเล็กมีอยู่ด้วยกัน ๕ แคว้น คือ แคว้นลัทธิโกเลีย ภัคคะ วิเทหะ และอังคตตราปะ แคว้นเล็กเหล่านี้ แม้จะแยกปกครองตนเอง แต่ก็ยังต้องขึ้นกับแคว้นที่ใหญ่กว่าคล้ายกับเป็นเมืองขึ้นหรือเมืองประเทศราช

คำถามชวนคิด?

การปฏิบัติตนตามทฤษฎีหรือวิธีการของพระพุทธศาสนา จะส่งผลต่อความสงบสุขในสังคมและโลกอย่างไร

เสริมสาระ

ชนชั้นวรรณะ

วรรณะ ชนชั้นทางสังคมที่ถูกจัดแบ่งตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เรียกว่า วรรณะ ๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม เช่น คนเกิดวรรณะต่ำจะยกตนเองให้สูงขึ้นด้วยการศึกษา การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จในชีวิตอื่น ๆ ไม่ได้ ชนชั้นต่างๆ ในระบบวรรณะ มีดังนี้

๑. พราหมณ์ ผู้เผยแผ่และสั่งสอนความรู้ต่างๆ
 ๒. กษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ในการรบและปกครองบ้านเมือง
 ๓. แพศย์ ประชาชนผู้ประกอบอาชีพการงานและค้าขายทุกประเภท
 ๔. ศูทร ผู้ที่ทำหน้าที่รับใช้ในกิจการงานทุก ๆ ประเภท
- นอกจากนี้ ยังมีคนอีกชนชั้นหนึ่ง เรียกว่า จันทาล ถือว่าเป็นคนนอกวรรณะ กำเนิดมาจากบิดามารดาต่างวรรณะกัน

คติความเชื่อของชาวชมพูทวีปในสมัยก่อนพุทธกาล สรุปได้ดังนี้

(๑) **คติความเชื่อที่เกิดจากธรรมชาติ** เป็นความเชื่อว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุพัด แผ่นดินไหว มีเทพเจ้าหรือวิญญาณเป็นผู้บันดาลให้เกิด จึงมีการตั้งชื่อเทพเจ้า มีการบูชา บวงสรวง และเซ่นไหว้ เพื่อความสงบสุขของคนในสังคม

(๒) **คติความเชื่อที่เกิดจากคำสอนและพิธีกรรมของพวกพราหมณ์** ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องวรรณะ และเชื่อว่าวรรณะพราหมณ์เป็นผู้นำคำสอนจากเทพเจ้ามาประกาศ โดยมีคัมภีร์พระเวทเป็นหลัก

(๓) **คติความเชื่อที่เกิดจากคำสอนและปรัชญาของศาสนาต่าง ๆ** ในสภาพสังคมที่มีความทุกข์ทำให้มนุษย์ต่างค้นหาคำตอบให้กับชีวิต จึงทำให้เกิดคติความเชื่อต่าง ๆ จากพวกที่ไม่ยอมรับคำสอนของศาสนาพราหมณ์

๒. ลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา

๒.๑ พระพุทธศาสนามีทฤษฎีที่เป็นสากล

พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล คือ มีหลักการและวิธีการซึ่งเป็นที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีอันเป็นสากลที่พระพุทธศาสนาเน้นอยู่เสมอ คือ **อริยสัจ ๔** ได้แก่

๑) **สอนว่าชีวิตและโลกมีปัญหา** เช่น ปัญหาการดิ้นรนเลี้ยงชีวิต ปัญหาการมีชีวิตอยู่รอด ปัญหาความไม่สมปรารถนา ปัญหาการพลัดพราก รวมทั้งปัญหาสากลอย่างการเกิด แก่ เจ็บ และตาย

๒) **สอนว่าปัญหามีสาเหตุ** สรรพสิ่งเกิดจากเหตุ สรรพสิ่งจะดับหรือหมดไปก็เพราะดับเหตุ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น เป็นไป หรือดับสลายไปโดยไม่มีสาเหตุ ดังนั้น เมื่อรู้ว่าปัญหาทุกอย่างมีสาเหตุ การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ที่สาเหตุ

๓) **สอนว่ามนุษย์สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง** เมื่อรู้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาแล้ว ตัวผู้มีปัญหาย่อมสามารถแก้ปัญหาอันเกิดจากสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้นได้

๔) **สอนว่าการแก้ปัญหาต้องใช้ปัญญาและความพากเพียร** การแก้ปัญหาให้สำเร็จตามความมุ่งหมายได้ จะต้องลงมือแก้ปัญหาด้วยความพากเพียรโดยใช้ปัญญากำกับ กล่าวคือจะต้องใช้ปัญญากับความพากเพียรควบคู่กันไปในการแก้ปัญหา

๒.๒ พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง

ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หมายถึง ทางที่ไม่สุดโต่งไป ๒ ทาง โดยทางที่ สุดโต่งนั้น ได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยค คือ การปฏิบัติตนที่หมกมุ่นในเรื่องของกาม อันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสทางกาย และอัตตakilมณานุโยค คือ การทรมานตนเองให้ได้รับความลำบาก ทางสุดโต่ง ๒ ทาง เป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง และควรนำทางสายกลางมาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ เพื่อเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

ข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเรียกว่า *มัชฌิมาปฏิปทา* หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ *สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)* คือ มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเห็นอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง *สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)* คือ ไม่ลุ่มหลงกับความสุขทางกาย ไม่พยาบาท และไม่คิดร้ายผู้อื่น *สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)* คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย และไม่พูดไร้สาระ *สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)* คือ ไม่ทำลายชีวิต ไม่ลักขโมย และไม่ประพฤติดุคทางกาม *สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)* คือ หากินด้วยอาชีพที่สุจริต ไม่คดโกงหลอกลวงผู้อื่น *สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)* คือ พยายามละเว้นจากความชั่วต่าง ๆ มุ่งสร้างและรักษาความดีให้คงอยู่ตลอดไป *สัมมาสติ (ระลึกชอบ)* คือ มีสติรอบคอบในการคิด ทำ พูด และ *สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)* คือ มีจิตตั้งมั่นอย่างถูกต้อง แน่วแน่ในการประพฤติดุคธรรม

๒.๓ พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

๑) **การพัฒนาศรัทธา** ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นในสิ่งดีงามที่ประกอบด้วยเหตุผล ศรัทธาที่จะนำไปสู่การพัฒนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑.๑) **เชื่อมั่นในความดีงามของมนุษย์** คือ เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนา ให้บรรลุถึงความดีงามด้วยความพากเพียรของตนเอง

๑.๒) **เชื่อมั่นในกฎแห่งการกระทำและผลของการกระทำ** คือ เชื่อมั่นว่าไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นได้โดยไม่มีเหตุปัจจัยทำให้เกิด เมื่อกระทำสิ่งใดลงไปแล้วย่อมมีผลของการกระทำนั้นตามมา

๑.๓) **เชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำนั้น** คือ เชื่อมั่นว่าหากทำสิ่งใดลงไปแล้วย่อมได้รับผลของการกระทำนั้น ก็จะทำให้เป็นคนที่มีฐานะดีหรือชั่วของตนเองอยู่เสมอ ไม่เผลอทำอะไรตามใจ

๒) **การพัฒนาปัญญา** พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์รู้จักใช้ปัญญาในการพิจารณาค้นหาเหตุผล โดยอาศัยการฝึกจิต เป็นการทำให้แน่วแน่มั่นคงเป็นสมาธิ เมื่อมีสมาธิแล้วจะคิดพิจารณาเรื่องใด ปัญญาก็จะแตกฉานในเรื่องนั้น

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าทรงสอนเรื่องศรัทธาในที่ใดก็จะทรงสอนเรื่องปัญญาในที่นั้นด้วย เช่น ในพละ ๕ (ธรรมอันเป็นกำลัง ๕ ประการ) ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ในเวสสารัชชกรณธรรม (ธรรมนำความกล้าหาญ) ได้แก่ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา

๒.๔ ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีหลักการสำคัญที่จัดได้ว่ามีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ดังนี้

๑) **พระพุทธศาสนาให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคแก่พระภิกษุสงฆ์**

ทุกหมู่เหล่าภายใต้พระธรรมวินัย ผู้ที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจะมีความเป็นภิกษุเท่าเทียมกัน เคารพกันตามอาวุโส คือ ถือนิวัตรอุปสมบทก่อนหลังและไม่ถือว่ามีมาจกชนชั้นใด

๒) **มีกิจกรรมที่พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปจะต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ** เช่น การประชุมอุโบสถสังฆกรรม ภิกษุทุกรูปต้องเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน

๓) **การลงมติในที่ประชุมสงฆ์ในการประชุม** พระภิกษุสงฆ์จะต้องเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ จึงจะสามารถปฏิบัติกิจกรรมนั้นได้ เช่น พิธีรับกฐิน พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปในที่ประชุมจะต้องลงมติเป็นเอกฉันท์ พระสงฆ์ที่ได้รับเลือกจึงจะรับผ้ากฐินได้ หรือการทำพิธีอุปสมบทผู้มาขอบวช พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ การอุปสมบทจึงจะสมบูรณ์

๔) **การตัดสินปัญหาที่มีความคิดเห็นแตกแยกเป็นสองฝ่าย** จะมีการตัดสินโดยถือเอาเสียงข้างมากเป็นข้อยุติ เรียกว่า *เบญจยลิกา*

๕) **สิทธิและเสรีภาพของภิกษุในเรื่องการประชุม** พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปมีสิทธิเข้าร่วมประชุม และมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทั้งที่เห็นด้วยหรือคัดค้าน

พระภิกษุร่วมประชุมทำสังฆกรรมโดยพร้อมเพรียง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา

๒.๕ หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์

หลักการของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์นั้นมีส่วนที่สอดคล้องกันและแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) **ด้านความเชื่อ** หลักการวิทยาศาสตร์นั้นจะเชื่อในเรื่องใดจะต้องมีการพิสูจน์ความจริงโดยใช้การทดลอง และทุกอย่างจะต้องดำเนินไปอย่างมีกฎเกณฑ์และมีเหตุผลเป็นตัวตัดสินโดยอาศัยปัญญาในการพิจารณา พระพุทธศาสนาก็มีหลักการด้านความเชื่อเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ ดังหลักคำสอนที่ปรากฏอยู่ใน *กาลามสูตร* ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนไม่ให้เชื่ออย่างงมงายไร้เหตุผล ตามหลัก ๑๐ ประการ

กาลามสูตร ๑๐ ประการ

อย่าปลงใจเชื่อ เพราะ

๑ ด้วยฟังตามกันมา

๒ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

๓ ด้วยการเล่าลือ

๔ ด้วยการอ้างตำรา

๕ ตรรกะ

๖ ด้วยการอนุমান

๗ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล

๘ เข้ากันได้กับทฤษฎีของตน

๙ ระบุลักษณะน่าเชื่อถือ

๑๐ นับถือว่าสมณะผู้นั้นเป็นครูของตน

๒) **ด้านความรู้** ทั้งวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนาต่างยอมรับความรู้จากประสบการณ์ซึ่งมีการพิสูจน์โดยผ่านตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ พระพุทธเจ้าทรงเริ่มคิดจากประสบการณ์ที่ได้เห็นคือ ความเจ็บ ความแก่ และความตาย ซึ่งล้วนเป็นความทุกข์ พระองค์ทรงทดลองโดยอาศัยประสบการณ์ของพระองค์ จนในที่สุดก็ทรงสามารถค้นพบหลักความจริงอันเป็นหนทางที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์

๓) **ด้านความแตกต่าง** วิทยาศาสตร์มุ่งแสวงหาความจริงภายนอกด้านวัตถุเป็นสำคัญ ส่วนพระพุทธศาสนาเน้นการแสวงหาความจริงภายใน คือ ความจริงด้านจิตใจ ที่มุ่งให้มนุษย์สามารถพัฒนาจิตใจของตนให้หลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง

๒.๖ การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์

๑) **การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา** วิธีคิดตามแนวพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการคิดอย่างถูกวิธี มีระเบียบ และลึกซึ้ง ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยเหลือตนเองได้ และนำไปสู่จุดหมายของพระพุทธธรรมอย่างแท้จริง

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ	
๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย	เป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริงหรือพิจารณาด้วยปัญญาหาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา
๒. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ (วิธีคิดแบบกระจายเนื้อหา)	เป็นการคิดแยกองค์รวมของสรรพสิ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ และยังมีการคิดวิเคราะห์และจัดประเภทหมวดหมู่ขององค์ประกอบนั้น ๆ ด้วย
๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ (วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา)	เป็นการคิดแบบรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ว่าเกิดจากเหตุหรือปัจจัยต่าง ๆ ประดังขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องดับไปไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ไม่ยั่งยืน
๔. วิธีคิดแบบอริยสัจ (วิธีคิดแบบแก้ปัญหา)	เป็นการคิดตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุปัจจัย แล้วแก้ไขที่ต้นเหตุ
๕. วิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย (วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์)	เป็นการคิดถึงหลักการของเรื่องหรือสิ่งนั้นว่าคืออะไร มีความมุ่งหมายเพื่ออะไร การกระทำนั้น ๆ ตรงตามหลักการและความมุ่งหมายหรือไม่
๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก	เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดี (เป็นคุณ) และด้านเสีย (เป็นโทษ)
๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม	เป็นการคิดถึงประโยชน์ที่แท้จริงหรือประโยชน์เทียมของสิ่งนั้น ๆ เพื่อจะได้รู้จักเสพ รู้จักใช้สิ่งทั้งหลายเพื่อคุณค่าที่แท้จริง
๘. วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม (วิธีคิดแบบปลูกเร้ากุศล)	เป็นวิธีคิดในทางส่งเสริมความเจริญของงามแห่งกุศลธรรมและสกัดกั้นอกุศลธรรม เป็นการคิดให้เกิดกำลังใจสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่ตนเองและสังคม
๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน	เป็นการคิดแบบมีสติ รู้เท่าทันกระบวนการของสภาวะต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยไม่หลงติดอยู่กับอดีตและไม่เพ้อฝันถึงอนาคต
๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาท	เป็นวิธีคิดแบบจำแนกประเด็นและแง่มุมต่าง ๆ ในทุกด้าน โดยการมองเห็นได้หลายมุม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้คำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์

๒) การคิดแบบวิทยาศาสตร์ กระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์แยกได้เป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

กระบวนการคิด

๑-แบบวิทยาศาสตร์

- กำหนดปัญหา
- ตั้งสมมติฐาน
- ทดลองและเก็บข้อมูล
- วิเคราะห์ข้อมูล
- สรุปผล

๒.๑) กำหนดปัญหา คือ ตั้งปัญหาให้

ชัดเจน ดูว่าปัญหาคืออะไร มีสาเหตุที่แท้จริงจากอะไร

๒.๒) ตั้งสมมติฐาน เป็นขั้นการคาดคะเน

คำตอบ หรือตั้งคำถามชั่วคราวขึ้นเพื่อทดสอบคำตอบ

ชั่วคราว คือ คำตอบที่คิดว่าถูกต้องที่สุดที่ความรู้ในขณะ

นั้นจะให้ได้ การตั้งสมมติฐานจะช่วยเป็นแนวทาง ในการ

วางแผนแก้ปัญหาได้ถูกต้อง

๒.๓) ทดลองและเก็บข้อมูล เป็นขั้นการลงมือปฏิบัติหรือในบางปัญหาอาจเป็นการ ไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ

๒.๔) วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการแยกแยะข้อมูลที่ได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบคำตอบชั่วคราวว่าผิดหรือถูก ถ้าคำตอบชั่วคราวนั้นถูกก็รับเป็นทฤษฎีจนกว่าจะมีข้อมูลใหม่มาหักล้าง ถ้าคำตอบชั่วคราวผิด ก็หาคำตอบใหม่

๒.๕) สรุปผล เป็นการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปผลเป็นหลักการ ซึ่งเป็น ความรู้จากการค้นพบ

๒.๗ พระพุทธศาสนานับการฝึกหัดอบรมตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ

การที่บุคคลจะทำอะไรได้ดีและทำเป็นนั้นขึ้นอยู่กับ การฝึกหัดอบรม ซึ่งกระทำได้ ๒ ทาง คือ การฝึกอบรมจากผู้อื่นหรือจากสภาพแวดล้อม ทางสังคม และการฝึกหัดอบรมด้วยตนเอง

๑) การฝึกหัดอบรมตนเอง พระพุทธศาสนาได้วางขั้นตอนของการฝึกฝนตนเองไว้กว้าง ๆ เรียกว่า *สิกขา* มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑.๑) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกอบรม หรือการควบคุมตนในเรื่องศีล ได้แก่ *การควบคุมกาย* เป็นการงดเว้นการประพฤติชั่วทางกาย และ *การควบคุมวาจา* เป็นการงดเว้นการประพฤติชั่วทาง วาจา

การคิดแบบวิทยาศาสตร์มีลักษณะสอดคล้องกับวิธีคิดแบบอริยสัจของพระพุทธศาสนาที่เน้นการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผล

๑.๒) อธิจิตตสิกขา คือ ฝึกอบรมในเรื่องจิต เรียกว่า *สมาธิ* เป็นการฝึกฝน พัฒนาจิตให้ตั้งงมยิ่ง ๆ ขึ้นไปในด้านต่าง ๆ คือ *ด้านความตั้งงม* ได้แก่ การฝึกจิตให้มีคุณธรรม *ด้านความแข็งแกร่งของจิตใจ* ได้แก่ การฝึกจิตให้มีความอดทน มีความพากเพียร มีความยับยั้งชั่งใจ และ *ด้านความสุขสงบ* ได้แก่ การฝึกจิตให้มีความสุขสงบ เยือกเย็น

๑.๓) อธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกอบรมในเรื่องปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทั้งความรู้ในทางวิชาการซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และความรู้ในระดับสูง คือ ความเข้าใจโลกและชีวิต มีจิตเป็นอิสระจากพันธะของกิเลสทั้งหลาย

๒) พระพุทธศาสนามุ่งสู่อิสรภาพ เป้าหมายของการฝึกหัดอบรมตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา คือ *วิมุตติ* หรือความหลุดพ้น หมายถึง ความหลุดพ้นจากการครอบงำของความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอิสรภาพอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สำหรับมนุษย์ทั่วไป ซึ่งไม่ใช่ นักบวชที่มุ่งปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุนิพพาน พระพุทธศาสนาได้สอนให้ค่อย ๆ ลด ละ เกาที่จะทำได้ ไม่ยึดมั่นถือมั่น รู้จักการปล่อยวาง ไม่ให้จิตตกเป็นทาสของวัตถุ ฝึกหัดอบรมตนเองให้มีความแข็งแกร่งทั้งกายและใจ รู้จักแก้ไขปัญหาคือพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานข้อข้อมูลที่ได้อมาอย่างถูกต้อง จึงจะจัดได้ว่ามีโอกาสสัมผัสกับอิสรภาพได้

การฝึกสมาธิเป็นวิธีการพัฒนาจิตใจให้ตั้งงม ทำให้มีความสุข เยือกเย็น และทำให้เป็นคนที่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ

๒.๘ พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตจิตใจของมนุษย์ให้ก้าวไปในครรลองที่ถูกต้องดีงาม ดังนี้

๑) ศาสตร์แห่งการศึกษาในพระพุทธศาสนา การศึกษาตามความหมายของพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการอบรมสั่งสอนบุคคลให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ดีและประพฤติดี หลักการศึกษาของพระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นด้วย *ไตรสิกขา* ได้แก่

๑.๑) ศีลสิกขา เป็นการศึกษาในเรื่องศีล คือ การอบรมกายและวาจา โดยปฏิบัติตามศีล สำหรับคฤหัสถ์รักษาศีล ๕ และศีล ๘ สามเณรรักษาศีล ๑๐ และพระภิกษุรักษาศีล ๒๒๗

๑.๒) จิตตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น เป็นการปลูกฝังคุณธรรม

๑.๓) ปัญญาสิกขา เป็นการฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดปัญญารู้แจ้ง และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จะได้ไม่ยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย

๒) พระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์ การศึกษาที่สมบูรณ์เป็นการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างราบรื่น การศึกษาที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นสามารถสรุปได้เป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๒.๑) พฤติกรรม พฤติกรรมของมนุษย์นั้นจะเกี่ยวข้องกับการบริโภคปัจจัย ๔ มนุษย์จึงต้องศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เพื่อนำรายได้มาใช้จ่ายปัจจัย ๔ นอกจากนี้ มนุษย์ยังต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม จึงต้องมีหลักปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๒.๒) จิตใจ บุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดี ย่อมจะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บุคคลจึงต้องรู้จักศึกษาวิธีการฝึกจิตให้มีสมาธิ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นคนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ พร้อมทั้งจะเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

๒.๓) ปัญญา บุคคลจะต้องรู้และเข้าใจถึงความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง จนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ดีงาม ตลอดจนรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต และมีจิตใจเป็นอิสระโดยสมบูรณ์

๒.๙ พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล สอนเน้นทั้งเหตุและปัจจัย เพื่อให้ผู้คนรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อสามารถแก้ปัญหาได้ตรงเป้าหมายอย่างถูกต้อง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เน้นเหตุและผล คือ อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔

ทุกข์	เป็น	ผล	ภาวะแห่งปัญหา ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ทำข้อสอบไม่ได้ ไม่เข้าใจ สอบไม่ผ่าน
สมุทัย	เป็น	เหตุ	ที่มาของปัญหา เนื้อหาซับซ้อน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ทบทวนเนื้อหา ไม่ฝึกแก้โจทย์
นิโรธ	เป็น	ผล	ภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการจะเข้าถึง ทำข้อสอบผ่าน ดีใจ มีความสุข หมดกังวล
มรรค	เป็น	เหตุ	หนทางนำไปสู่การดับทุกข์หรือแก้ปัญหา วางแผนในการฝึกและทบทวนความรู้ ทบทวนเนื้อหา ฝึกแก้โจทย์ สอบถามครูผู้สอน ทำการบ้านส่ง

๒.๑๐ พระพุทธศาสนาฝึกคนไม่ให้ประมาท

ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่อย่างมีสติรอบคอบหรือระมัดระวังที่จะไม่ทำเหตุแห่งความผิดพลาดเสียหาย และไม่ละเลยโอกาสที่จะทำเหตุแห่งความดีงามและความเจริญ

แนวทางในการปฏิบัติตนไม่ให้ประมาทนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการตั้งสติ รู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนจะทำอะไร กำลังทำอะไร และใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ หลักธรรมในเรื่องความไม่ประมาท มี ๔ ประการ ได้แก่ ไม่ประมาทในการละกายทุจริต (ประพฤติกายสุจริต) ไม่ประมาทในการละวาจาทุจริต (ประพฤติวาจาสุจริต) ไม่ประมาทในการละมโนทุจริต (ประพฤติมโนสุจริต) และไม่ประมาทในการละความเห็นผิด (ทำความเห็นให้ถูก)

ความประมาทเป็นเหตุแห่งความหายนะ คือ การสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

๒.๑๑ พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก

๑) พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคลและสังคม พระพุทธศาสนามีหลักธรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งประโยชน์แก่บุคคลและสังคมโดยตรง ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในสังคม บุคคลที่มีการกระทำเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ดังนี้

๑.๑) ทาน คือ การให้ ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนการให้ความรู้และการแนะนำสั่งสอน

๑.๒) ปิยวาจา หรือเพียรวัชระ คือ มีวาจาซาบซึ้งใจ ได้แก่ การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันถือ ตลอดจนคำแสดงประโยชน์อันประกอบด้วยเหตุผลและเป็นหลักฐานจูงใจให้ชนทั้งหลายนิยมยอมตาม

๑.๓) อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ ได้แก่ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๑.๔) สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ ได้แก่ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ และร่วมแก้ไข ตลอดจนวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้องตามธรรม

๒) พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่ชาวโลก พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสันติภาพ ดังนี้

๒.๑) หลักคำสอนที่ให้ละเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักคำสอนอยู่ในศีลข้อที่ ๑ ของเบญจศีล เมื่อไม่มีการเบียดเบียนชีวิตกันย่อมไม่ก่อให้เกิดการทำสงครามประหัตประหารกัน ถ้าทุกคนปฏิบัติตามก็ย่อมทำให้เกิดสันติภาพแก่ชาวโลก

๒.๒) หลักคำสอนที่ให้ละความโลภความเห็นแก่ตัว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ก่อให้เกิดการกระทำที่让别人เดือดร้อน

๒.๓) หลักคำสอนที่ให้ละจากความโกรธ ให้อภัยกัน ประกอบกิจกรรมและการทำงานต่าง ๆ ต่อกันด้วยไมตรีจิต

๒.๔) หลักคำสอนที่ให้ละจากความหลงผิด ทำให้บุคคลมีสติ ไม่หลงมัวเมาในอบายมุขหรือความชั่วทั้งปวง ไม่กระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมอันเนื่องมาจากความหลงผิด

๒.๕) หลักคำสอนในเรื่องความอดทน บุคคลที่รู้จักอดทนอดกลั้น ช่มจิตใจต่อการถูกล่วงเกินจากผู้อื่นทั้งกาย วาจา และใจ ก็ย่อมจะไม่เป็นเหตุให้มีการกระทำอันนำไปสู่ความไม่สงบของสังคม

๒.๖) หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในลักษณะของพุทธศาสนสุภาษิตอันเป็นเครื่องเตือนใจบุคคลให้ปฏิบัติตนเพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและส่วนรวม เช่น เวยยอมะระงับด้วยการไม่จองเวร สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี

๒.๑๒ พระพุทธศาสนากับการเมืองและสันติภาพ

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญที่เกี่ยวกับการเมืองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อาทิ อธิปไตย ๓ อันเป็นหลักคำสอนในเรื่องความเป็นใหญ่ในการใช้ประกอบการวินิจฉัยและตัดสินใจ ดังนี้

๑) อัตตาธิปไตย คือ การถือตนเองเป็นใหญ่ ผู้ที่ถือตนเองเป็นใหญ่นั้นจะต้องมีการทำดี

๒) โลกาธิปไตย คือ การถือชาวโลกเป็นใหญ่ หมายถึง ถือความคิดเห็นของคนส่วนมากเป็นใหญ่

๓) ธรรมาธิปไตย คือ การถือความชอบธรรมเป็นใหญ่ เป็นการให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติตนตามหลักธรรม

พระพุทธศาสนาสอนให้มีเมตตา ไม่ให้เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นและสัตว์ร่วมโลก

๒.๑๓ พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงประเทศ ซึ่งมีหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา คือ ทางสายกลาง รวมถึงความพอประมาณ มีเหตุผล และเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่ประมาท มีภูมิคุ้มกันที่ดี และพร้อมรับกับสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

พุทธศาสนิกชนสามารถนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามทางสายกลาง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือตามหลักธรรมหมวดอื่น ๆ เช่น สปัปริสธรรม ๗ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อุปาสมกรรม ๗

เกร็ดนำรู้

เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยยึดทางสายกลาง ในการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เพียงการประหยัด แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้สามารถอยู่ได้แม้ในโลกที่มีการแข่งขันสูง

การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียง สามารถทำได้โดยยึดความประหยัด ลดละความฟุ้งเฟ้อในการใช้ชีวิต ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ ขวนขวายหาความรู้เพื่อให้มีรายได้เพิ่มเติม และปฏิบัติตนไปในแนวทางที่ดี ตัวอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้

๒.๑๔ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้น และเป็นไปอย่างยาวนาน ซึ่งปัจจุบันนี้มีผู้ให้ความสนใจในการพัฒนาแบบยั่งยืนมากขึ้น เนื่องจากมีบทเรียนอันเกิดจากการพัฒนาที่รวดเร็วโดยที่ไม่คำนึงถึงการวางรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนา จึงเกิดผลเสียหายต่อมนุษยชาติและมีปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านสุขภาพจิต ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ปัญหาภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงทำลายชีวิตของผู้คนและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันนี้ชาวไทยเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแบบยั่งยืนจะสำเร็จได้ผลดีนั้น พุทธศาสนิกชนควรนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้ว่ามีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จึงต้องเข้าใจและไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สามัคคีปรองดอง ละเว้นจากต้นเหตุ ลดความอยากโดยไม่ที่มีที่สิ้นสุดโดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปในทางที่ดี ละเว้นการข่มเหงผู้อื่น ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น ละทิ้งความรู้สึกผิดว่ามีความสุขได้นั้นจะต้องมีรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส มีความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และเข้าใจว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายต่างเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น และเราสามารถช่วยเหลือด้วยการใช้ปัญญาเพื่อละจากกิเลสต้นเหตุ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถ้าทุกคนได้รู้จักนำไปปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย

สรุปได้ว่า สังคมชมพูทวีปในสมัยก่อนพุทธกาลแบ่งออกเป็นวรรณะและมีคติความเชื่อหลากหลาย แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้บังเกิดขึ้น ประชาชนได้เริ่มรู้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริงทุกยุคสมัยทุกเหตุการณ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

คำถาม ประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. พระพุทธศาสนามีทฤษฎีที่เป็นสากล หมายความว่าอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย
๒. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลางของพระพุทธศาสนาได้อย่างไรบ้าง
๓. วิธีคิดแบบอริยสัจ มีความสอดคล้องกับการคิดแบบวิทยาศาสตร์อย่างไร
๔. การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะสำคัญอย่างไร จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ
๕. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และนักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ การสื่อสาร
✓ การคิด
✓ การใช้ทักษะชีวิต
○ การแก้ปัญหา
○ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม จากนั้นตัวแทนกลุ่มออกมาจับสลากเลือกหัวข้อเกี่ยวกับทฤษฎีวิธีการ และข้อปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา
๒. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสืบค้นข่าวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาลังคม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาเหตุการณ์นั้นๆ ให้ดีขึ้น โดยให้สอดคล้องกับหัวข้อที่จับสลากได้
๓. ร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในกลุ่มจนได้ข้อสรุป แล้วร่วมกันนำเสนอหน้าชั้นเรียน พร้อมแลกเปลี่ยนรับฟังข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นจากเพื่อนสมาชิกต่างกลุ่ม